

Starši so najprej ljudje

Starševstvo za žensko lahko prinaša konotacijo poroda in izpolnitve, za moškega znak moškosti, potentnosti in zrelosti. Za oba označuje sprejetje odgovornosti, odraslosti, odraz uspeha njune skupnosti. Starševstvo v res pravem pomenu je združevanje enkratnosti, darovanje svetu in skozi to združevanje darilo novega življenja.

Vnaprej ustvarjena mnenja o obnašanju in občutjih gredo v korak z označbami. Sčasoma bodo starši tem besedam dali svoj pomen. Beseda *mati* ima hladen in kliničen slovarski pomen: »ženski starš«. Toda zaradi lastnih izkušenj z *očetom* ali *materjo* prinesemo v svet dodatne reakcije.

Beseda *starši* je močna beseda. Le omemba te besede povzroči odsev ponosa v očeh moškega ali ženske. Po drugi strani pa lahko povzroči strah in trepet pri mladem ljubimcu, ki naj bi se prvič srečal z njenimi starši, ali obup pri bodoči nevesti, ki je prepričana, da bo morala sprejeti tudi njegove starše, ko se bo poročila z njim.

Ko se besede na splošno povezuje s posebnimi pričakovanji in opravljanjem vlog, se pogosto oblikujejo stereotipne predstave, ki delujejo kot spodbuda za določeno vnaprej ustvarjeno obnašanje in čustvovanje. Iz tega sledi, da se starše pogosto grupira kot speci-

Posameznika se poročita, imata otroka in nepreklicno postaneta starša. Ta definicija ju postavi v vlogo, ki jo je posebej za njiju določila in sprejela njuna družba. Starševstvo sugerira kopico zahtev, odgovornosti, odzivov in posebnosti.

fične stvari. Nevarnost leži v naši človeški želji, da stvari z generaliziranjem poenostavimo. Če starše lahko razvrstimo v skupine, jih lažje analiziramo, obtožimo in jih pogosto celo zlorabimo, ne da bi se ukvarjali z vsakim posebej kot z edinstvenim bitjem.

Starši, ki se jim rodijo invalidni otroci, dobijo novo vlogo, vlogo posebnih staršev.

Starši so vedno najprej ljudje. Ne da se jih seveda ločiti od starševstva, toda vsak posameznik je še mnogo več kot le starš. Imeti otroka je zgolj ena plat komplicirane vloge neke osebe. Starši so tudi sinovi, hčerke, možje, žene, delavci, državljani, potrošniki in še mnogo drugega.

Le v redkih trenutkih starševstvo drastično spremeni osebo. Razmišljujoča oseba bo navadno razmišljujoč starš. Ljubeča oseba bo ljubeč starš. Na drugi strani pa

bo zmedena in nevrotična oseba tudi zmeden in nevrotičen starš.

Starši, ki se jim rodijo invalidni otroci, dobijo novo vlogo, vlogo *posebnih staršev*. Prisiljeni so, da globlje ocenijo interakcije, ki jih zahteva ta nova vloga. Soočeni bodo s čustvi in držo, ki jo bo povzročila nova situacija, za katero je kaj malo napotkov in definicij. Rojstvo nepopolnega otroka ju bo soočilo z enkratnim izzivom, takim, s katerim se nikoli ne bi soočila, če bi bil otrok *popoln*. Pričakovanja takih staršev niso jasno predvidljiva. Njihova situacija je posebna, taka, ki bo pogojila vprašanja, ki jih drugače nikoli ne bi bilo treba spraševati. »Zakaj se je to zgodilo ravno meni?« »Bom lahko dober roditelj kljub nezmožnosti mojega otroka?« »Bom lahko zadovoljil otrokove posebne potrebe?« »Se bom lahko spoprijel s socialnimi pritiski?« »Bom kos velikemu finančnemu bremenu?« »Bom dovolj emocionalno močan?«

Mnogi starši nikoli ne presežejo ravnih spraševanja, kajti večina

Starši so vedno najprej ljudje. Ne da se jih ločiti od starševstva, toda vsak posameznik je še mnogo več kot le starš. Imeti otroka je zgolj ena plat komplicirane vloge neke osebe.

Starši so najprej ljudje

vprašanj, ki jih sprašujejo nima dokončnega odgovora. »Zakaj se je to zgodilo ravno meni?« Kdo bi vedel? »Bom lahko dober starš svojemu invalidnemu otroku?« Treba bo počakati in videti. »Bom lahko zadovoljil otrokove potrebe?« Le kdo lahko to napove? »Se bom znal spoprijeti s predsodki okolice, ki jih čutim na vsakem koraku?« Kdo ve? »Bom zmožel finančno breme?« Kakšno pa bo? »Bom zdržal pod emocionalnimi pritiski, posebnimi zahtevami?« Nemogoče je reči, kakšne skrite moči nekdo ima, dokler se ne znajde v takšni situaciji.

Določnih odgovorov ne more biti. V večini primerov, za večino staršev, bo odgovor »da«. Toda tega ne bodo vedeli, dokler ne bodo nehali spraševati in bodo začeli aktivno živeti odgovore. Nenehno živeti z vprašanji, na katera ni mogoče odgovoriti, pomeni biti nenehno izpostavljen nebogljenosti in frustraciji.

Da bi se temu izognili, je treba usvojiti posebno znanje in vpogled v dinamiko človeškega obnašanja, v fenomen spreminjanja in psihologijo izjemnosti (nenavadnosti). Le skozi svoje razširjeno znanje in čustva, ki izvirajo iz novih uvidov, nove moči in še posebej *upanja*, bodo sposobni preiti h kreativnim dejanjem. Kot navaja Norman Cousins: »Upanje je začetek načrtov. Ljudem nakaže cilj, smer in energijo, da krenejo. Upanje poveča senzitivnost. Daje pravo vrednost tako čustvom kot dejanjem.«

Ker so starši samo ljudje, bo prišel čas, ko ne bodo uspeli najti pravega motiva za upanje. Ko se

jim bodo njihovi problemi zdeli premogočni, da bi se z njimi spoprijeli, bodo nemara poiskali pomoč in formalno svetovanje. V večini primerov bodo starši lahko reševali svoje probleme na svoj način, brez profesionalne pomoči, če so bili deležni nekega osnovnega znanja in vpogleda vase in v svojega izjemnega otroka. Vse situacije ne bodo zahtevale dolgoročne psihoterapije.

Da bi pomagali sebi in svojim otrokom, bodo starši morali razumeti posebna čustva do svojih otrok. Ker je to tako zelo pomembno, bo temu posvečeno posebno

---

Večje ko je zavedanje, več je jaza. Več ko je jaza, bolj se zavedam. Več zavedanja, več odkritij. Več ko nekdo odkrije, bolj postaja nekdo.

---

poglavje. Starši bodo morali izvedeti več o sebi kot o individuumih. Sprejeti morajo dejstvo, da so v veliki meri produkt njihove kulture, da jih je ta kultura naučila ne le, kako biti človeško bitje, kakršni so, ampak je vplivala tudi na njihovo specifično človeško odzivanje, reakcije in obnašanje.

Razvojne raziskave pogosto izenačujejo živalsko in človeško obnašanje. Čeprav sledijo različnim vzorcem, pa kaže, da neizogibno prihajajo do enakih zaključkov. Žival se hitro razvije. Nekatere vrste začnejo popolno delovati v nekaj urah ali dneh. Ljudje ostanejo nebogljeni mnogo daljše obdobje. Treba jih je hraniti, ljub-

kovati in ščititi, drugače bi zagotovo umrli. Živali razmeroma hitro dosežejo svoj vrhunec. Ljudje pa, na drugi strani, rastejo naprej. Našli bodo način, kako vplivati na svojo okolico. Razvili bodo zmožnost vzivljanja v druge. Lahko bodo študirali, opažali in se učili o drugih in sebi. Na osnovi svojih izkušenj bodo oblikovali vrednote in ideje. Naučili se bodo jezika, takšnega, kot ga poznamo (edino živo bitje, ki to zmore). Ustvarjali bodo lahko lepoto, ki bo prihajala iz njih samih. Na svet se ne bodo le odzivali, ampak ga bodo preizkušali in spreminjali. Čeprav je njihovo centralno živčevje sestavljeno tako, da pomaga omejevati in prikrajati okolje, lahko uporabijo svoj razum, da povečujejo svet v nikoli končanem procesu samoodkrivanja. Njihova optimalna zmogljivost rasti ni bila nikoli izmerjena. Ne glede na to, kako razviti smo v čemerkoli, lahko z gotovostjo rečemo, da smo šele na začetku!

Kaže, da gre za naslednji proces: Večje ko je zavedanje, več je jaza. Več ko je jaza, bolj se zavedam. Več zavedanja, več odkritij. Več ko nekdo odkrije, bolj postaja nekdo.

Na ta način se naučimo biti oseba, kakršna smo. Vedno obstaja možnost, da so naše zaznave napačne. Kar vidimo, čutimo, verjamemo, morda ni točna percepcija tega, kar v resnici je. Kar sprejemamo, morda ni sporočilo, ki je bilo poslano. Če želimo, da bi bila naša čustva in percepcija bolj na realnih tleh, se bomo morali spremeniti.

Rojstvo izjemnega otroka nam, na primer, lahko naznani, da ni-

Rojstvo izjemnega otroka nam lahko naznani, da nismo pripravljeni na srečanje z izzivom, da potrebujemo več informacij, da moramo bolje razumeti svoja čustva, da rabimo več empatije. Nove potrebe zahtevajo nove uvide, znanje, subtilnejše čutenje.

smo pripravljene na srečanje z izživom, da potrebujemo več informacij, da moramo bolje razumeti svoja čustva, da rabimo več empatije. Nove potrebe zahtevajo nove uvide, znanje, subtilnejše čutenje. Tako smo prisiljeni iskati nove poti odraščanja.

Odpor do sprememb prinaša frustracijo, obup in bolečino. Odločitev za spremembo ne bo lahka. Spreminjanje zahteva veliko časa, veliko osebne energije, discipline in predanosti. Lažje postane, če razumemo, da se je mogoče vsega, česar smo se naučili, naučiti na novo. Če smo pravilno stimulirani in motivirani, lahko nadaljujemo z učenjem novih vzorcev vedenja do konca življenja.

Herbert Otto je pogosto poudaril, da bo do sprememb in osebne rasti prišlo le, če so posamezniki pripravljene tvegati in eksperimentirati s svojimi življenji. Ključ do procesa spreminjanja po Ottru leži v njegovih besedah *tvegati* in *eksperimentirati*. Sprememba je vedno tveganje. Nikoli ne moremo biti povsem prepričani, da smo se odločili prav. Nikoli nismo prepričani, če nam ni bolje kar tako, kot je. Seveda pa tega nikoli ne bi mogli izvedeti, če ne bi bili pripravljene *eksperimentirati* s svojim življenjem in tako odkrivati nove načine, nove poti, nove alternative. Ne gre za to, da ti novi načini, nove poti in alternative niso že prisotni v nas – gre le za to, da jih ne uresničimo, dokler se jih ne lotimo.

Sidney Jourard pravi: »Rast je razpad ene vrste doživljanja sveta, ki mu sledi reorganizacija izkustev, reorganizacija, ki vključuje

novo odkrivanje sveta. Ta neorganiziranost ali celo raztreščena ene poti spoznavanja sveta izzove nova odkritja, ki so nam jih vedno sporočali, a smo jih ponavadi spre-gledali.«

Jourard nakazuje, da so naše rešitve že možnosti v nas, toda da jih najdemo, moramo najprej uničiti prejšnja pojmovanja, ki zasenčujejo sedanje razumevanje, in moramo dovoliti, da vstopijo sveže, nove možnosti. Seveda pa se to sliši veliko bolj enostavno, kot je v resnici. To bomo spoznali, ko jih bomo poskušali udejaniti. Spremembe so lahko tudi poživljajoče,

---

V zdravniških ambulantah je kaj malo časa, odmerjenega poslušanju, razlaganju, prepričevanju in pomirjanju.

---

radostne, polne zadovoljstva – skratka čudovite.

Starši izjemnih otrok niso v nobenem smislu bolj »pripravljene«, kot katerikoli drugi starši, na zahteve po spreminjanju in prilagajanju, pred katere so postavljeni ob rojstvu otroka. Vseeno se pogosto od njih pričakuje, da so superčloveška bitja. Imajo mnogo pre-malo smernic, da bi se nenadoma lahko spoprijeli s tujimi čustvi, ki us-tvarjajo zmedo tako v zvezi z nji-mi samimi kakor v zvezi z njihovi-mi otroki.

Nadalje se od njih pričakuje, da bodo razumeli zapletene medi-cinske probleme, povezane z otrokovo invalidnostjo. V kratkem ča-su nekaj dni naj bi osvojili in pove-zali vse te reči tako, da jih bodo

lahko sprejeli in predvideli dodatne odgovornosti nove skrivnostne vloge, ki jo bo invalidnost igrala v njihovem vsakodnevnem delova-nju.

Pogosto bo edina pomoč, ki je bodo deležni, prišla od zdravnika, ki si bo v večini primerov vzel toliko časa, da razloži medicinske anomalije. Toda večina zdravnikov ni usposobljena za svetova-nje. V zdravniških ambulantah je kaj malo časa, odmerjenega poslušanju, razlaganju, prepričeva-nju in pomirjanju.

Tudi če si vzame čas, se zdravnik ne znajde v vlogi, za katero ni pripravljen. Na primer: neki ma-teri, ki je bila vsa iz sebe, je nevrolog takole razložil otrokovo nezmožnost branja: »Gospa Smith, vaš otrok ima razvojno disleksijo, ki je posledica minimalne mož-ganske disfunkcije.« Premolk. »Ste razumeli?« Potem se je za-hihital sam sebi in nežno dodal: »Oprostite mi, le kako bi to lahko razumeli?«

Biti starš invalidnega otroka predstavlja kompleksno novo vlogo. Da bi lahko prevzeli to izjemno nalogo, je staršem treba omo-gočiti vsaj dostojanstveno razlago diagnoze, nekaj podpore ob njihovi-h čustvih krivde, negotovosti in strahu. Dati jim je treba vsaj približno predstavo o tem, kako bo iz-gledala njihova prihodnost in predvsem jim je treba ponuditi ve-liko upanja in opogumljanja, da bodo lažje sprejeli izziv, ki je pred njimi. Ne glede na to, koliko pro-fesionalcev bo sodelovalo, v konč-ni konsekvenci bo glavna odgo-vornost padla na starše.

Starši izjemnih otrok niso v nobenem smislu bolj »pripravljene«, kot katerikoli drugi starši, na zahteve po spreminjanju in prilagajanju, pred katere so postavljeni ob rojstvu otroka. Vseeno se pogosto od njih pričakuje, da so superčloveška bitja.

Starši so najprej ljudje

Učiteljica predšolskih gluhih otrok je dobro opisala situacijo: »Lahko je meni kritizirati te starše in jim govoriti, kaj delati. Jaz sem z njihovimi otroki le nekaj ur na dan, nekaj dni v tednu. Oni živijo z njimi in njihovimi problemi štiriindvajset ur na dan, vsak dan. Rada delam z gluhiimi otroci, toda nisem prepričana, da bi lahko opravljala delo, ki ga opravljajo njihovi starši, če bi morala biti z njimi noč in dan, sedem dni v tednu!«

Profesionalci pogosto pozabijo, da roditi otroka, ki je kakorkoli drugačen, ne spremeni dejstva, da so starši samo ljudje. Naložijo jim nenormalne zahteve. Obravnavajo jih s stavki, kot: »Če ne boste nehali zavračati tega otroka, vam ne bomo mogli pomagati.« Ali še bolj nerealno, vztrajajo, da starši »brezpogojno sprejmejo svojega izjemnega otroka«! Odziv neke matere na tak stavek je bil jazen: »Le kako?« Grenak odgovor.

Neka druga mati je povedala, kako je morala iskati moč, da je vzgojila dva otroka, oba rojena slepa. Dopovedala si je, da je bila izbrana od Boga, ker je ta vedel, da je dobra mati in da bo dobro poskrbel za neboljerna otroka. »Vem, da bi to lahko imelo daljnosežne posledice,« je povedala kasneje, »toda pomagalo mi je prestatati najhujše.«

Nujno je, da opazimo starše invalidnih otrok in jim pomagamo, da sebe vidijo preprosto kot ljudi, kakršni so vsi ostali, z vsemi prednostmi in omejitvami. Na začetku jim ni treba sprejeti ničesar drugega kakor izzive, ki pridejo skupaj s skrbjo za vzgojo otroka s poseb-

nimi potrebami. Vse ostalo bo zagotovo še sledilo.

To bo zahtevalo od staršev najboljše, kar lahko dajo. To bo nemara postal za starše njihov drugi največji izziv. Glavni izziv je za vsakogar vedno njegova osebna rast in razvoj. Starši lahko dajo otrokom le tisto, kar imajo. Njihova glavna odgovornost bo torej vedno sebi. To se morda sliši sebično, toda postane manj sebično, če pomislimo, da ima nevednost za posledico še večjo nevednost in da le modrost lahko ustvari modrost. Noben človek brez ljubezni še nikoli ni bil zmožen učiti o ljubezni. Najprej moramo sami imeti dolo-

Ko vam življenje prinese žalost, ima tudi to vrednost, ki jo je mogoče uporabiti pri vašem iskanju popolnosti.

čene kakovosti, da jih lahko delimo z drugimi. Kar naredimo zase, vedno koristi tudi drugim.

Gotovo bodo prišli trenutki dvomov in celo neuspehov. Toda ko se starši razvijajo in vse bolj razumejo, da se od njih ne pričakuje perfektnosti, je takih trenutkov vedno manj. Ugotovili bodo, da se bodo z zavedanjem in sprejemanjem samih sebe laže zavedali in sprejemali druge. Odkrili bodo, da so med eksperimentiranjem opustili zastarele predsodke in pojavile se bodo nove alternative. Ko tvegajo s preizkušanjem na novo odkritih ravnanj, se bolj zavedajo sebe in izzvani so z neomejenostjo samih sebe.

Verda Hiesler konča svojo koristno knjigo *Invalidni otrok v družini* z naslednjo trditvijo: »Ko sem se pogovarjala z vami kot starši invalidnega otroka, sem poskušala osredotočiti vašo pozornost na priložnost za osebno rast, ki vam je omogočena, ko znotraj sebe iščete pomen za težave, ki jih doživljate ob starševskih zadolžitvah. V življenju je zdravo posegati po veselju in graditi v smeri izpolnitve. Toda ko vam življenje prinese žalost, ima tudi to vrednost, ki jo je mogoče uporabiti pri vašem iskanju popolnosti.«

V tem razvojnem procesu posamezniki ugotovijo, da niso sami. Vsi imajo do določene meje podobne probleme in morajo najti svoje edinstvene odgovore, svoje kreativne rešitve. Moč bo v zavedanju, da so v našem času znani in neznani ljudje morali skozi to, da so se dvignili iz nečesa, kar je na začetku izgledalo tragedija, do nečesa, kar je kasneje izpadlo kot pomembna človeška zmaga – triumf nad zmedo in obupom.

Ena od takih oseb je bila ugledna pisateljica Pearl S. Buck. V knjigi *Otrok, ki ni nikoli zrasel* pripoveduje o svojih osebnih konfliktih – nič drugačnih od vaših ali tistih, ki jih imata Janez ali Marija. V uvodnem delu knjige bralcem pojasni razlog, zaradi katerega se je končno odločila pisati o svojih osebnih borbah. Pripoveduje o številnih pismih, ki jih je prejela, v katerih jo rotijo, naj jim pomaga. Na svoj spreten in ganljiv način sporoča tole: »Pišejo mi in me sprašujejo, kaj narediti. Ko jim odgovorjam, jim lahko povem le, kaj sem naredila jaz. Sprašujejo me

Vzdržljivost je lahko kruta in grenka korenina, ki rodi strupene in mračne sadove in uniči druga življenja. Vzdržljivost je samo začetek. Tu morata biti še sprejetje in vedenje, da le popolnoma sprejeta žalost prinese darove.

predvsem dve stvari: najprej, kaj naj naredijo za svoje otroke, in drugič, kako naj prenašajo žalost, ker imajo takega otroka?»

Na prvo vprašanje lahko odgovorim, drugo pa je zares težko, kajti trajanje neizbežne žalosti je nekaj, česar se moramo naučiti sami. In samo zdržati ni dovolj. Vzdržljivost je lahko kruta in grenka korenina, ki rodi strupene in mračne sadove in uniči druga

življenja. Vzdržljivost je samo začetek. Tu morata biti še sprejetje in vedenje, da le popolnoma sprejeta žalost prinese darove. V žalosti je nekakšna alkimija. Prevesti se jo da v modrost, ki če že ne prinese radosti, lahko vseeno prinese srečo.

Rasti kot starš pomeni pomagati rasti vsem stvarim. Invalidni otrok je lahko ključ do nenehne, pospešene, edinstvene rasti. Od

vsakega od nas se zahteva, da raste neodvisno, da bi lahko rasel z drugimi. Starši pa to lahko napravijo le, če so pripravljeni sprejeti dejstvo, da so najprej ljudje, potem starši in šele nato starši otroka s posebnimi potrebami ■

*Prevod: Petra Lampret Golob
Vir: Leo Buscaglia, PhD
The Disabled & Their Parents,
A Counseling Challenge, Third
Edition 1994*

Rasti kot starš pomeni pomagati rasti vsem stvarim. Invalidni otrok je lahko ključ do nenehne, pospešene, edinstvene rasti.

Iz fotodokumentacije Zveze Sonček

Sončni smrček

Zvezo Sonček na Vojkovi cesti v Ljubljani je že mnogokrat obiskal kakšen sosed iz okolice s svojim psom, posedel in pokramljal z uporabniki, pes pa je veselo mahal z repom in se drenjal med ljudmi. Letos spomladi pa se je Sončku v Ljubljani predstavila psička Teeta, na zunaj prav taka, kakor vsak pes, v resnici pa po treningu in svojem značaju drugačna.

Stiriletna labradorka Teeta je namreč izurjena terapevska psička, šolana za skupinsko, pa tudi individualno terapevtsko delo. Mladostno družbo psov je z odraslostjo in šolanjem zamenjala za družbo ljudi, najrajši otrok. Teeta je naklonjena vsem neznanecem in neizmerno zaupa svoji lastnici Bredi, s katero sta skupaj vedno in povsod. Kot prepričljiv aktiven par sta Zvezi Sonček ponudili svoje znanje za delovna srečanja in trajno prijateljstvo s Sončkovi- mi uporabniki.

Teeta na Zvezi Sonček v Ljubljani trenutno opravlja prakso terapevtskega psa, z veliko veselja do iger, ljubkovanja in sprehodov z uporabniki, njena vodnica Breda pa z vsakim novim srečanjem dobiva nove zamisli in išče nove načine, kako čimbolj pristno sprijateljiti posamezne ljudi s svojo psičko, saj so različnih starosti in nagnjenj in ni vseeno, kako se bodo zainteresirali za to sodelovanje.

Druženja potekajo naravno, prijazno in neobvezno. Tistih, ki se psa bojijo, nihče ne prepričuje z dokazovanjem, da je Teeta prijazna in nenevarna. Čas, v katerem si lahko druženje s psom ogledujejo iz varne razdalje, naredi svoje. Prej ali slej bojazen izgine in takrat je najbolje usmeriti pozornost na

Igra z gumijasto žogico veča ročne spretnosti uporabnika, podaljšuje vztrajnost in koncentracijo.

psičkin gobec – tisti strahospoštovanja vreden del pasjega telesa, ki pri ljudeh najbolj zbujata strah.

Pasji gobec se boječim predstavi kot priročna prijemalka, s katero psička Teeta previdno jemlje žogico iz rok ali jo prinese nazaj, zobje v gobcu pa so uporabni tudi zato, da si pes lahko popraska nogo.

Drug pomemben strah vzbujajoči del pasjega telesa so pasji

kremplji, ki se jih predstavi kot pripomoček za obstanek na talni podlagi, nekako tako, kot ženski čevlji z petko.

V Sončku so nekateri uporabniki ležeči. Pri teh se Teeta na povelje vleže poleg njih na tla ali na mizo, da si jo lahko ogledajo čisto od blizu. Posebno zanimivi so smrček, brki in oči, pa seveda tudi seski in kremplji na tacah. Pri teh uporabnikih pušča Teeta neizbrisani vtis, saj lahko ob izjemni bižini psa občutijo in slišijo, kako diha. Teeti je tako ogledovanje tudi zelo všeč, tu in tam izplazi jezik in v znak prijateljstva koga polize po obrazu. Skoraj jim ni treba razložiti, da jih pes poljublja, ker poskuša zbuditi prijetne občutke.

Nekateri uporabniki imajo krčevite roke in dlani. Zanje je zelo primerna igra z gumijasto žogico, ki jo lahko mečejo Teeti, ta pa žogico navdušeno znova in znova neutrudno nosi nazaj, dokler ima

Nadaljevanje na 35. strani

Tistih, ki se psa bojijo, nihče ne prepričuje z dokazovanjem, da je Teeta prijazna in nenevarna. Čas, v katerem si lahko druženje s psom ogledujejo iz varne razdalje, naredi svoje.

Sončni smrček

Nadaljevanje z 22. strani

uporabnik veselje in še več. Tudi ko veselje uplahne, mu Teeta ponuja žogico, da bi se še igrala. Tako se večja ne le ročna spretnost uporabnika, ampak se podaljšujeta tudi vztrajnost in koncentracija.

Mladostniki in tudi odrasli uporabniki se ob Teeti pogosto spomnijo na svoje ali sosedove pse in vragolije, ki so jih ti psi počeli. Ob zgodbah, ki jih pripovedujejo o teh psih, je priložnost za spoznavanje posebnosti in zabavnih lastnosti, ki jih ima Teeta. Lastnica Breda razkazuje fotografije, ko je

bila Teeta še mladič, da bi jo lažje vzljubili, ji pristopili, jo pobožali in se poskušali zabavati z njo, dokler je tu, ob njih. Tako se razvija zavedanje o času in o tem, kaj spada v sedanjosti in kaj v pretekli čas. Teeta ob teh pogovorih sedi ob njih, miglja z repom, jih posluša in ■ ■ ■

Terapije z živalmi

Znano je, da postanejo ljudje ob živali bolj občutljivi in gibčni, vendar si mnogi ne morejo omisliti lastne živali. Prav zato v svetu že vrsto let trenirajo živali, ki lahko redno ali občasno aktivno pomagajo ljudem z psihičnimi stiskami ali fizičnimi pomanjkljivostmi. Take živali imenujemo terapevtske živali. Za terapevtsko žival je pomembno, da je privlačna, inteligentna, zdrava, ustrezno zdravstveno oskrbljena, čista, mehka, družabna, vodljiva in tolerantna. Terapevtska žival ima ob sebi svojega vodnika, ki ve zakaj, kdaj in kako povezati določenega človeka s svojo terapevtsko živaljo, da bo ta ustrezno napredoval tam, kjer ima največ težav. Vodniki terapevtskih živali se redno doizobražujejo in povezujejo v društva, obiskujejo tečaje in delavnice, kjer jih seznanijo z načinom, kako svojo terapevtsko žival pravilno uporabiti, ne da bi jo hkrati tudi zlorabili. Terapevtske živali morajo svoje delo jemati kot lahkotno in zanimivo igro. Žival je v terapevtskem programu pomočnik vodnika oziroma lastnika, ki določene ljudi postopoma vodi od spoznavanja živali do dotikanja, zanimivih iger in tematskih pogovorov. Po večkratnem srečanju s tako terapevtsko živaljo se razvije občutljiv, čustven odnos, ki ga vodnik te živali lahko vodi v željeno smer socializacije, meditacije, verbaliziranja, stimuliranja spomina, izobraževanja, spodbujanja k rekreaciji ali izboljševanju motoričnih spretnosti, zavedanja o lastni higieni, obvladovanja nežnosti, apliciranja poslušnosti, stimuliranja vedrosti ...

Asistenca živali

V Evropi je mnogo kinoloških organizacij, ki se ukvarjajo z asistenco živali za posamezne profile ljudi (v Avstriji Partner Hunde in Rehabilitation Dogs of Austria, v Nemčiji Prima Partner in Hunde für Handicaps, A.E.P.A v Španiji, Canine Partners v Angliji ...). Povezujejo se v krovno organizacijo ADE (Assistance Dogs Europe) s sedežem v Belgiji. Terapevtski pes se v Evropi pojavlja v šolsstvu, vrtcih, bolnišnični praksi, zaporih, popravnih domovih, zavetiščih, v negovanju, domovih za starejše občane, psihoterapiji, fizioterapiji ... Za vsako od institucij je predviden poseben model terapevtskega programa, ki so ga skrbno sestavili psihologi, pedagogi in živalski trenerji. Ti strokovnjaki redno prenavljajo in osvežujejo modele posameznih terapevtskih programov, ki pa zaradi možne zlorabe niso dostopni široki javnosti. Terapevtski pes dela s populacijo emocionalno prizadetih, kot so kriminalci/prestopniki, brezdomci, ostareli, pa tudi s hospitaliziranimi in fizično oziroma psihično prizadetimi ljudmi. Terapevtski pes dela z

otroci, adolescenti, odraslimi, starejšimi osebami, invalidnimi ali mentalno prizadetimi osebami, posamezno ali v skupinski terapiji.

Terapevtske živali

Najpogostejše terapevtske živali so psi, konji, ptice in kmečke živali (zajci, koze), redkeje pa hrčki, morski prašički, činčile, mačke in ribe, saj imajo te živali svoje slabosti in niso dovzetne za trening, ne reagirajo na ukaze in občasno postanejo nepotrpežljive. Terapevtska ura z živalmi, ki niso dovzetne za trening, poteka drugače, temelji predvsem na gledanju in božanju.

Terapija s psom

je oblika preverjenega, terapevtskega programa, pri katerem usposobljen in voden pes skupaj z vodnikom aktivno pomaga ljudem, ki tako pomoč želijo ali jo potrebujejo. Mednarodna oznaka za tovrstne aktivnosti terapevtskih psov ali drugih živalskih vrst je AAA/T (Animal Assisted Activities / Therapy). Program terapij z živaljo se deli na rekreacijski in izobraževalni del, ki se v praksi med seboj prepletata. Vodnik psa pa je hkrati tudi terapevt z zanimanjem za ljudi in živali, s katerimi dela. Vodnik mora znati dobro opazovati in pogosto hitro zaščititi svojega psa pred nesrečo, hkrati pa živali ne sme preventivno umikati od neprijetnih kontaktov z določenimi ljudmi. Terapevtski pes se namreč ne sme brniti sam; brani in ščiti ga njegov vodnik. Terapevtski pes se ne sme igrati sam, na svojo iniciativo; tip in trajanje igre mu vedno določi vodnik. Iztreblja se na povelje vodnika in to samo na mestu, ki mu ga okvirno določi vodnik. Počiva ali spi le ob uri in na mestu, ki mu ga odredi vodnik. Druga polovica terapevtskega psa je torej njegov vodnik, ki psa spoštuje, razume, nanj izredno pazi, saj pes ni robot in ga je treba včasih čisto na samem objeti in mu povedati, da je odličen partner, ki počne stvari, kakršnih ne zmore nihče drug.

Terapevtske živali v Sloveniji

V Sloveniji so aktivnosti terapij z živalmi redke. Večinoma slovnijo le na hipoterapiji oziroma terapiji s konji. Zaradi temeljnega nepoznavanja terapevtskih programov s psi ter njihovih prednosti in merljivosti učinkovitosti, so preventivni zadržki do izvajanja rednega programa pri nas še vedno veliki, posamezne institucije pa sploh še ne kažejo zanimanja zanj.

Sončni smrček

se nastavlja v božanje, dokler se ne zaveje njene prisotnosti.

Breda in Teeta sta se v avgustu z veseljem pridružili družbi navdušenih otrok na dveh taborih na Sončni kmetiji v Kungoti. Teeta, kosmata nova sončna članica, je postala maskota obeh taborov in pomembna ljubljanka otrok.

V obeh taborih je Teeta navduševala otroke prevsem z zanimivimi in številnimi igrami z žogico. Zelo priljubljeno je bilo poveljevanje z ročno signalizacijo, pri katerem jih je psička rada ubogala, še najraje pa se je prepuščala številnim otroškim rokam v božanje in nego, šamponiranje in krtačenje. Otroci so uživali, ko so smeli zanj kuhati in okušati pasjo hrano. Zvečer so si s Teeto skupinsko drgnili zobe s pasto. Radi so jo vozili v triciklu, dvakrat so jo celo spravili na vožnjo s traktorjem. Ponosno so jo, vsak zase ali v paru, vodili na povodcu, igrali so se ugibanje pasje fizionomije z otipavanjem in z zavezanimi očmi, tiskali so pasje tapete s pomočjo Teetinih tačk, namočenih v barvo, izdelovali so nakit zanj, spremljali so jo in ona njih na dolgih sprehodih, Teeta pa jih je opozarjala na podzemne živali in njihova domovanja, izkopala jim je gnezdo poljskih mišk in jih ponosno razkazovala otrokom.

Zvečer so mladi taborniki skupaj z Bredo brali knjige o psih in drugih živalih, pri čemer je Teeta poslušala, kot bi vse razumela. Ob tabornem ognju so bile včasih na sporedu pesmice o psih, pred spanjem pa jih je Teeta še zadnjič obiskala v šotorih in spalnici in jim nagajivo za hip ukradla plišastega

medvedka, kar je poželo obilo smeha.

Pri aktivnostih s psičko so bili otroci, tako zdravi kot tisti z duševnimi ali telesnimi pomanjkljivostmi, med seboj neprisilno povezani. Imeli so veliko opravka s tem, da psa prepričajo, kako so sami zanimivi. Vendar so se med seboj delili na tiste, ki so Teeto oboževali, na druge, ki so se ji umikali in na tretje, ki jim je bilo zanj vseeno, široki travniki in pokrajina ob taboru pa je omogočila, da se psu pridružijo ali pa se umaknejo. Druženja z njo ni nihče nikomur vsiljeval. Teeta je blažila ljubosumja, domotožja, lizala buške

Tudi Teeta je imela svojo spalno vrečo, kar je bilo mladim tabornikom zelo všeč.

in praske. Vsak dan se je vdano nešteto krat na njihovo povelje vedala, legala, molila taco otrokom, ki jih je končno nekdo na svetu ubogal, kadar so si to zaželeli.

Teeta se ni ozirala na hibe, nekontrolirane krike, invalidske pripomočke in se ni izmuznila premočnemu stiskanju, gorečemu poljubljanju, vlečenju za vrstico v vse smeri, nespretnemu krtačenju in preštevanju pasjih briketov v njeni skledi med tem, ko je jedla.

S Teeto so se otroci pogovarjali, jo spraševali ali jo kaj boli, ali se je udarila v zob in ali je zdaj žejna, ko so ji prinesli skledo z vodo pod noge. Psičko so počlovečili, postala je del njih, zelo pomemben član tabora. Povsod jih je spremljala: z

njimi je obiskala Terme Ptuj, pizzerijo, trgovino in celo Kolosej v Mariboru. Od jutra do večera, v dežju in soncu so jo klicali in prijateljevali z njo.

Na tabor je občasno z gospodarjem Dragom prišel tudi domači pes Medo, a veliki vaški pes se za otroke ni menil – prekontroliral je pokrajino in legel v senco, otroci pa so ugotavljali, da je Teeta res drugačen pes.

Teeti se je zvečer ob tabornem ognju poznalo, da je celodnevno delo zanj tako fizično kot psihično izredno naporno, kljub temu pa ni želela zamuditi niti minute družabnosti z otroki, saj je bila središče pozornosti, kar jo je izredno osrečevalo. Ob ognju je dremala in poslušala dogajanje, dokler ni postalo tako vlažno in hladno, da se je bilo treba splaziti v šotore in skriti v spalne vreče. Tudi Teeta je imela svojo spalno vrečo, kar je bilo mladim tabornikom zelo všeč.

Na taboru pa ni vse potekalo le harmonično, preprosto in samoumevno. Močan vtis, ki ga je zbudila prisotnost psičke na taboru, je otrokom povzročal tudi stiske, iz katerih smo se vsi učili. Teeta se je nekaterim mladim tabornikom na primer tako prikupila, da so jo ob slovesu želeli vzeti s seboj in so se od psičke zelo težko ločili. Nekateri otroci so se v tekmovalnosti za njeno pozornost med igro skregali, se celo stepli.

Med skupinsko igro s psičko se je tu in tam kdo počutil zapostavljenega, posledično pa ljubosumen in čustveno pretresen, ker ga psička ni dovolj upoštevala. Zamero je dokazoval tako, da jo je ignoriral še dolgo po dogodku. V

Pri aktivnostih s psičko so bili otroci, tako zdravi kot tisti z duševnimi ali telesnimi pomanjkljivostmi, med seboj neprisilno povezani. Imeli so veliko opravka s tem, da psa prepričajo, kako so sami zanimivi.

tem primeru je Teetina vodnica Breda popeljala otroka in psa na samostojen sprehod v naravo, kjer je izvedel za kakšno psičkino posebnost ali pa se je naučil kakšnega trika, ki ga ni obvladal nihče drugi.

Nekateri otroci so o psih že veliko vedeli in so imeli tudi sami doma svojega psa. Take je bilo najtežje pripraviti do sodelovanja pri igri, saj so bili vajeni drugačnega vzorca pasjega obnašanja, v katerem dolgotrajne igre z otrokom po pravilu ni. Ravnanje takih otrok je bilo drugačno: Teeti so žvižgali, ji kriče poveljevali in se

nanjo poskušali celo vsesti. Poskusili smo jih naučiti kakšnega novega trika s Teeto. Zanj so smeli speči kos mesa, ji pripraviti obrok, nekaterim se je izpolnila želja in so smeli poskusiti pasjo hrano ...

Poleg terapije s Teeto so otroci v Sončnem taboru v Kungoti imeli priložnost terapevtskega jahanja na konjih, ki so jih dnevno zelo pozorno opazovali, saj so ograde s konji in hlev dobesedno del šotorišča. Otroci so se igrali, jedli in spali v skupnosti s temi živalmi.

Konec poletnega tabora v Kungoti je bil za otroke težak, a tudi težko pričakovan trenutek. Večina

otrok se je ob koncu tabora od Teete srčno poslovila kot od kosmatega otroškega prijatelja.

Druženje otrok s psičko Teeto na Sončkovem taboru v Kungoti je ocenjeno za zelo uspešno. Terapevtski pes se je pokazal za odličen del programa v poletnem sodelovanju in, če bo vse potekalo po načrtih, vsi upamo, da bomo take počitnice lahko še ponovili. Nekaj fotografij in podrobnosti o tem, kako smo se imeli, je mogoče najti tudi na svetovnem spletu, na naslovu:

<http://skylined.org/youshi/indexsoncek.htm> ■

Terapevtski pes se je pokazal za odličen del programa v poletnem sodelovanju.

Foto: Breda Krajc